

VERTAISSOVITTELU – yhteisöllinen sovittelumenetelmä kouluille

Suomen sovittelufoorumi ry. jatkaa Suomen Punainen Ristin ja Helsingin opetusviraston yhteistyössä käynnistämää koulusovittelutyötä, jonka tavoitteena oli luoda kouluihin sopiva sovittelutoiminnan koulutusmalli ja -materiaali. Toiminta on nimetty **vertaissovitteluksi (VERSO)**. Helsingin opetusviraston Hesari nuorten ääni –kampanjan puitteissa Helsingin seudun kouluissa lähdettiin toteuttamaan koulutuksia keväällä 2001. Koulutusten kysyntä laajeni pian koko valtakuntaan ja koulutuskyselyitä tulee jatkuvasti lisää. Vuoden 2009 alkaessa on koko Suomessa jo yli 300 versokoulua, mikä tarkoittaa yhteensä noin 6000 koulutettua vertaissovittelijaa ja 1700 Versoa ohjaavaa aikuista eri puolilla valtakuntaa. Yhteistyötä on tehty vanhempiyhdistysten, kuntien, erilaisten projektien, järjestöjen ja yksityisten yritystenkin kanssa, joiden taloudellisella tuella moni koulu on voinut saada toivomansa koulutuksen.

OPETUSMINISTERIÖ

Opetusministeriön vuosille 2006-2007 myöntämän hankerahoituksen myötä toiminnan kehittäminen ja koulutukset siirtyivät **Suomen sovittelufoorumille** vuoden 2006 alussa. OPM:n hankerahoitus edisti vertaissovittelutoiminnan käynnistämistä kouluissa niin, että kahden vuoden aikana versokoulujen määrä kolminkertaistui.

Raha-automaattiyhdistys, RAY on myöntänyt vuosille 2008-2009 vertaissovittelutoiminnan kehittämiseen jatkorahoituksen. Voimme jatkossakin tarjota koulutuksia ja tukea vertaissovittelutyöhön tuettuun hintaan. Teemme edelleen seurantakyselyitä ja arvioita toiminnasta tuloksista tiedottaen. Yhteistyössä Suomen harjoittelukoulujen kanssa luomme valtakunnan kattavaa kouluttajaverkostoa, joka tukee toiminnan ylläpitämistä kouluilla. Olemme myös mukana kansainvälisessä koulusovittelutyön kehittämisessä, josta jaamme ajankohtaista tietoa mm. seminaareissamme.

Suomen sovittelufoorumi ry on vuonna 2003 perustettu kaikkien alojen sovittelutyötä edustava yhteisö. Yhteisössä on sidosryhmiä sosiaali- ja terveysalan järjestöistä aina ministeriöihin, muihin viranomaisiin, lakisääteisiin yhdistyksiin, tutkimusyhteisöihin ja nuorisou- ja rauhanjärjestöihin. **Yhdistyksen tavoitteena on** kehittää toimintaa sovittelun eri osa-alueella, joita ovat mm.: rikossovittelu, perheasioiden sovittelu, koulusovittelu, naapuruussovittelu, työyhteisösovittelu, kansainvälinen sovittelu sekä tuomioistuinsovittelu ja asianajajaliiton sovintomenettely. Vertaissovittelu on osa koulusovittelun kenttää. Vertaissovittelua kehittää moniammatillinen työryhmä – katso tiedot kotisivuiltamme: www.ssf-ffm.com

Vertaissovittelu on ratkaisukeskeisyyteen pohjautuva yhteisöllinen menetelmä, joka tuo vaihtoehtoisen ja vapaaehtois- tavan ratkaista oppilaiden välisiä ristiriitoja koulun arkipäivässä. Menetelmän tarkoituksena on oppilaiden vuorovaiku- tustaitoja edistämällä vähentää koulujen toimintahäiriöitä. Vertaissovittelulla puututaan oppilaiden väliseen mieltä pahoit- tavaan toimintaan mahdollisimman varhain.

Vertaissovittelu on menetelmänä yksinkertainen selkeä kaava, jonka mukaisesti osapuolia hieman vanhemmat sovitteli- joiksi koulutetut oppilaat auttavat osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa. Sovittelun aikana osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Kaavaa noudattamalla sovittelijaoppilaat ja ristiriidan osapuolet etenevät lopulta sopimukseen, jonka toteutumista seura- taan.

Eurooppalainen malli

Suomalaista vertaissovittelun mallia kehiteltäessä päädyttiin useimpien Euroopan maiden mallin mukaisesti siihen, että sovittelijoiksi koulutetaan vain osa koulun oppilaista. *Tämän eurooppalaisen mallin erittäin tärkeänä etuna on se, että aikuisten tuki toiminnassa toteutuu optimaalisella tavalla.* Koulun sovittelutoiminnas- ta vastaavan ryhmän – sovittelijaoppilaiden ja ohjaajien – työnohjaukselliset tapaamiset sekä jatkokoulutuk- set ovat pienelle ryhmälle tehokkaita ja koulun arkeen helposti sijoitettavia tilanteita. Kun tapausten määrä on oikeassa suhteessa sovittelijoiden määrään, saavat sovittelijaoppilaat riittävästi mutta eivät liikaa sovitte- lutehtäviä, joiden kautta myös sovittelun taito kehittyy. Toiminnan vakiintuessa vertaissovittelu on havainto- jen kierrättämisen ja varhaisen puuttumisen työvälineenä koko koulu yhteisön käytössä niin opettajilla, muulla henkilökunnalla, oppilailla kuin vanhemmillakin.

Sovittelu voimaannuttaa

Tutkijat Jane Hill ja Graham Wright (2006) tuovat sovittelun esiin **parantavana tai eheyttävänä prosessina** ja heidän näkemyksensä voidaan kiteyttää seuraavaan lauseeseen: Oikea diskursiivinen lähestymistapa tuottaa mahdollisuuden sosiaaliseen eheytymiseen (social healing) restoratiivisessa eli korjaavassa proses-

sisä, jonka menetelmänä on sovittelu. Sovittelutapahtumassa oikealla diskursiivisella lähestymistavalla tarkoitetaan oikeita lauseita, kysymyksiä, dialogia, jonka suunta on tulevaisuudessa ja ratkaisuisissa syiden ja syyllisten etsimisen sijaan. Oikean diskurssin, syyllistämättä työskentelyn, toteutuessa, osapuolet vapautuvat kertomaan osallisuudestaan tapahtuneeseen ja samalla myös tunteistaan. Sosiaalisen eheytyksen mahdollisuus syntyy, kun osapuolet voivat keskustella tuntemuksistaan, todeta tapahtuman aiheuttamat seuraukset ja edetä sovittelijoiden ohjauksessa pohtimaan ratkaisuja tilanteeseen. Sopimukseen sitoutuminen on osa sitä hyvitystä, joka auttaa osapuolia palaamaan jälleen tavallisten oppilaiden – ei ”pahantekijöiden tai kiusattujen” – joukkoon. Sopimuksen pitäminen on siis sovittelussa osapuolena olleille oppilaille mahdollisuus, jossa oppilas voi muuttaa omaa kuvaansa myönteiseen suuntaan ja toisaalta myös muut yhteisön jäsenet voivat muuttaa käsitystään muuttuneen, myönteisen käytöksen havaitsemisen myötä.

Koulutus ja tiedottaminen käynnistävät Versotoiminnan

Vertaissovittelijaryhmää ohjaa koulussa koulun henkilökunnasta muutaman henkilön tiimi tai työpari. Toiminnan käynnistyessä on kuitenkin olennaisen tärkeää järjestää *koulun koko henkilökunnalle koulutus*. Koulutuksen aikana henkilökunta pääsee yhdessä pohtimaan oman koulunsa ilmapiiriä ja niitä häiriötekijöitä, joita he oman koulunsa arjessa havaitsevat. Koulutuksessa avataan ne perusteet, joilla henkilökunta voi vertaissovittelun yhdeksi puuttumisen menetelmäksi omaksua ja näin syntyy yhtenäinen tietoisuus ja vastuunoton strategia koulun häiriötilanteissa. Henkilökunnan koulutuksessa saadaan myös ohjeet siihen kuinka oppilaat *vertaissovittelijoiden ja ohjaavien aikuisten* yhteiseen koulutuspäivään valitaan. Tämän koulutuspäivän aikana oppilaat omaksuvat sovittelijan roolin ja tehtävät. Ohjaavat aikuiset pohtivat valmiiksi toiminnan käytännöt ja tiedottamisen koululla. Jatkossakin koulun oppilaiden ja opettajien tiedottaminen kuuluu tärkeänä osan toimintaan, eikä vain alkuvaiheessa vaan myös säännöllisin välein uusien oppilaiden ja opettajien tuloa koulun. *Myös vanhemmille* tiedotetaan toiminnasta koulussa. Toiminnan ohjaajat luovat yhdessä oppilaiden kanssa strategian, jonka mukaisesti sovittelijat toimivat jos sovittelussa nousee esiin vakavampaa ja pidempiaikaista koulukiusaamista.

Vertaissovittelu mahdollistaa havaintojen käsittelyn ja ristiriitatilanteiden selvittelyn myönteisesti

Vertaissovittelu ei ole kaikkia ongelmia poistava menetelmä, vaan vertaissovittelun avulla pyritään ratkaisemaan koulun arjessa esiintyviä pienempiä välikohtauksia ennaltaehkäisten suurempien ongelmien kertymistä. Ratkaisukeskeisen ajattelun pohjalta oppilaat koulutetaan tulevaisuussuuntaiseen ja ratkaisuja hakevaan toimintaan syytelyn ja syiden etsimisen sijaan. Pyrkimyksenä on antaa koko kouluyhteisölle myönteinen väline tai tapa, jolla puuttua tilanteisiin, jotka koetaan mieltä pahoittaviksi tapahtumiksi. Havainnon kierrättäminen on osa versotoimintaa. Saadessaan tiedon mieltä pahoittavasta toiminnasta, voi oppilas, opettaja tai vanhempi tehdä sovittelupyynnön ohjaavalle aikuiselle tai vertaissovittelijalle. Toimintamallin mukaisesti tieto kulkee havaintoa koskevien oppilaiden lähellä olevalle koulun aikuiselle niin, että havainnon esittäjä ei ole enää tiedossa. Kun aikuinen tämän tiedon myötä itse havaitsee ristiriitatilanteen osapuolten välillä, ohjaa hän tilanteen sovitteluun. Varhainen havainnointi ovat tärkeä osa vertaissovittelutoimintaa.

Vertaissovittelutoiminnan tuloksia seurataan jatkuvasti

Toimintaan liittyvien kyselyjen mukaan **95%** *vertaissovitteluista johtaa sopimukseen*, joka pitää. Sopimuksessa sovitaan ennen kaikkea siitä että mieltä pahoittanut toiminta ei osapuolten välillä enää toistu. **90%** vertaissovittelijoina toimivista oppilaista pitää tehtävää mielekkäänä ja tärkeänä. **87%** sovittelussa osapuoltena olleista oppilaista piti hyvänä sitä, että oppilaat voivat ratkoa riitojaan vertaissovittelussa ilman aikuisia. Katso artikkeli kyselyjen tuloksista osoitteessa www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu

Vertaissovittelumenetelmällä on sovittelu:

- nimittelyjä, haukkumista, huutamista, ulkonäköön tai olemukseen liittyvää mieltä pahoittavaa kommentointia, tunnilla esim. toisen vastausten mitätöivää kommentointia, jatkuvaa ikävää vihjailua, selän takana puhumisia tai perättömien juorujen levittämistä
- tönimisiä, läpsimisiä, kiinnipitämisistä, tappeluita ja ns. leikitappeluita, jotka kiihtyvät liiaksi
- etuillua ja tuuppimista ruokajonoissa tai ulos- tai sisäänkäynnin yhteydessä
- uhkailua, alistamista tai pakottamista esim. ”isomman tai vahvemman oikeudella”
- toisen omaisuuden luvaton lainaamista, tarvelemistä tai piilottamista

Tiedustelut:

Koulusovittelutyön projektipäällikkö Maija Gellin
gsm: 040-7079076 tai email: majja.gellin@ssf-ffm.com

Koulusovittelutyön koulutuspäällikkö Eeva Saarinen
gsm: 0400-234688 tai email: eeva.saarinen@ssf-ffm.com

Lue lisää kotisivuiltamme osoitteessa: www.ssf-ffm.com